

Тарас ЗАВОДЕЦЬКИЙ
вчитель історії, правознавства та
громадянської освіти,
заступник директора з начально-виховної роботи,
Тернопільський академічний ліцей
«Українська гімназія» ім. І.Франка
zavik7776@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ЗА ВИБОРОМ «МІФИ РАДЯНСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ»

Реформа профільної середньої освіти актуалізувала потребу переосмислення змісту гуманітарних предметів і методів їх викладання. Особливе місце в цьому процесі займає робота зі складними й чутливими темами тоталітарного минулого, зокрема аналіз радянської пропаганди, культу особи, цензури, маніпуляції цінностями та свідомістю мас. Участь в проєкті МОН України «Передпілот НУШ», дала змогу зрозуміти, що такі теми є водночас потужним інструментом формування ключових компетентностей і джерелом низки педагогічних та психологічних викликів [1; 2].

У процесі реалізації курсу за вибором «Міфи радянської пропаганди», побудованого на матеріалах онлайн-підручника *«Тоталітарна пропаганда. Уроки української історії ХХ–ХХІ ст.»*, було виявлено, що ліцеїсти історичного профілю активно реагують на зміст, пов'язаний із тоталітарними практиками. Аналіз пропагандистських плакатів, промов диктаторів, механізмів цензури та діяльності агентів пропаганди викликає сильні емоційні реакції: обурення, тривогу, шок, а інколи – захисне заперечення або іронічне дистанціювання [4].

Одним із ключових педагогічних викликів є необхідність поєднання академічної об'єктивності з емоційною безпекою ліцеїстів. Під час вивчення тем тоталітарного минулого вчитель виступає не лише носієм знань, а й модератором складного діалогу, який потребує чітких рамок, довіри та рефлексії. Практика показала, що без спеціально організованих етапів обговорення й осмислення матеріалу існує ризик поверхневого сприйняття тем або, навпаки, емоційного перенасичення.

Викликом також стало зіткнення ліцеїстів із суперечливими сімейними наративами про радянське минуле. Домашні випереджальні завдання, пов'язані зі збиранням усних свідчень, інколи відкривали конфлікт між особистим досвідом родин і науково обґрунтованими історичними фактами. Це вимагало від учителя особливої делікатності, наголошення на різниці між пам'яттю, інтерпретацією та історичним фактом.

Водночас впровадження курсу засвідчило і позитивний результат: за умови правильно підібраних методів (дискусії, аналіз конкретних випадків, рефлексивні вправи, робота з візуальними джерелами) складні теми стають дієвим засобом розвитку критичного мислення, громадянської

відповідальності та інформаційної стійкості ліцеїстів. Учасники освітнього процесу поступово переходять від емоційної реакції до усвідомленого аналізу, вчаться відокремлювати факти від пропагандистських суджень і бачити спадковість тоталітарних наративів у сучасному інформаційному просторі.

Отже, досвід впровадження курсу показує, що робота зі складними темами тоталітарного минулого є необхідною умовою досягнення результатів профільного навчання. Вона потребує від учителя нових ролей, методичної гнучкості та уваги до психологічного стану учнів, але водночас відкриває значний потенціал для формування свідомого, критично мислячого громадянина.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30 лип. 2024 р. № 851. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.12.2025).

2. Про освіту : Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII (зі змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 30.12.2025).

3. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16 січ. 2020 р. № 463-IX (зі змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 30.12.2025).

4. Тоталітарна пропаганда. Уроки української історії XX–XXI ст.: посібник для вчителів та учнів старших класів / П. Кендзьор, Л. Махун, Е. Ситник; за ред. П. Кендзьора. Київ, 2024. 68 с.